

ARTICULUS III. — DE ADMINISTRATIONE ET ALIENATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

615. — Jus canonicum regulas præscripsit quibus regi debeant bona ecclesiastica; lex civilis Galliarum alias edixit quas prætermittere non debemus, quamvis ad jus canonicum minime pertineant.

Ecclesia jus habet res suas administrandi: cum vero, in hoc negotiorum genere quæ, diversa ratione, ad utrumque ordinem spiritualem et temporalem multum referunt, sint necessario frequentes relationes clericorum cum societate civili, concordata aliquando iniit cum principibus sæcularibus, ut communi consensu regulæ sancirentur ad providendum securitati atque regimini bonorum temporalium, modo qui utriusque societatis commodis consuleret, atque noxios conflictus præcaveret. Sæpius etiam principes sæculares, propria sponte, multa de eorundem bonorum acquisitione et administratione statuerunt, in quibus derogari visum est juribus primorum Pastorum.

Quando renovatum est, ineunte hoc sæculo XIX, fœdus inter sacerdotium et imperium, gubernium civile spondit se traditurum templa cultui publico dicata, provisorum honestæ sustentationi Episcoporum et parochorum, et curaturum denique ut catholicis liberum esset consulere Ecclesiis per novas foundationes. Ut pacta conventa exsequatur, gubernium tribuit

Const. *Cum illud plurimi*, an. 1847, ut sacra utensilia Episcopi defuncti mitræ, planetæ, missalia, calices, etc. Ecclesiæ cathedrali dentur, « exceptis annulis, crucibus et his omnibus utensilibus quæ legitime probantur ab Episcopis defunctis comparata fuisse bonis ad Ecclesiam non pertinentibus, nec constat Ecclesiæ fuisse donata. » « Volumus præterea, ait S. Pontifex, teneri Episcopos conficere inventarium in forma authentica sacrorum utensilium, in quo, pro rei veritate exprimant quando acquisita fuerint, et speciali nota designent quæ ex redditibus et proventibus sibi compararunt, ne alias præsumi debeat ea omnia redditibus Ecclesiæ fuisse comparata. »

quæ ad cultum publicum, atque ad conservationem instaurationemque templorum et ædium pastoralium necessaria sunt: invigilat ut certi redditus assecurentur Ecclesiis et presbyteris qui publico ministerio funguntur, et quod a parte oblationum fidelium deest, suppleendum providet ex denariis municipiorum, vel ex ære publico.

Hæc ratio fuit cur legislator existimaverit certas regulas statuendas de regimine bonorum Ecclesiis attributorum: ex quibus tamen regulis nonnullæ sunt nimium coeretantes libertatem Ecclesiæ, et quæ idcirco nunquam probatæ sunt a primis pastoribus, ut infra notabimus. Expediit ut clerici publico ministerio addicti, ediscant quæ super his ordinata sunt, utque rationem habeant harum regularum quas ipsi Episcopi observari mandant; alioquin in periculum incurrerent Ecclesias sibi commissas et seipsos destituendi necessariis ad sustentationem; impossibilis ipsis erit recursus ad auctoritatem civilem, et occasio dabitur inextricabilibus difficultatibus¹.

§ 1. De administratione bonorum ecclesiasticorum ad præscriptum juris canonici.

Leges canonicæ tria præsertim statuunt: 1^o quibus competat administratio bonorum; 2^o quæ regulæ servari debeant in illa administratione; 3^o quid cavendum quando agitur de alienatione, oppigneratione, vel etiam locatione bonorum ecclesiasticorum.

*616. — 1^o Cui generatim competat administratio bonorum Ecclesiæ?

I. Jure naturali administratio boni cujuscumque in arbitrio est illius qui habet rei dominium aut usumfructum: quam-

¹ Regulas canonicas interpretes juris passim exponunt in commentariis titulorum DE LOCATO ET CONDUCTO, XVIII; DE REBUS PERMUTATIONE, XIX; DE REBUS ECCLESIE NON ALIENANDIS, XIII, lib. III Decretalium. Scriptores qui jus civile explicare aggressi sunt, infra indicabuntur.

obrem, cum sint bona quæ ad Ecclesiam universalem pertinent, alia quæ ad diœcesim, alia quæ ad parochiam, etc., sequitur regimen eorundem adscribi, ipsa natura rerum, S. Pontifici, Episcopo, vel rectori Ecclesiæ cui hæc bona acquisita sint, vel demum beneficiariis qui omnes habent suorum beneficiorum usumfructum.

II. Jure divino summum regimen bonorum Ecclesiæ, cujusvis naturæ sint, obnoxium est auctoritati Sanctæ Apostolicæ Sedis: est præterea in potestate Episcopi, cum debita subjectione erga Sanctam Sedem, ut præsit sua jurisdictione regimini bonorum ecclesiasticorum diœcesis. De auctoritate S. Pontificis nulla est agitata quæstio. Auctoritatem etiam Episcopi extra omnem controversiam reponunt sacri canones. Disciplinam priorum sæculorum exhibet canon *xli Apostolorum*, quem refert Gratianus, Caus. *xii*, q. *i*, cap. *24*. « Præcipimus ut in potestate « sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum « pretiosiores, illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam « pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus omnia dispensentur « per presbyteros et diaconos, et cum Dei timore et sollicitudine « ministrentur. » Concilium Chalcedonense, actione *xv^a*, canone *xxv*, sic statuit: « Placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere œconomum de proprio clero, qui dispenset res « ecclesiasticas secundum sententiam Episcopi¹. » Licet a primæva ætate, gravis immutatio evenerit in regimine bonorum, remansit jurisdictio eminens Episcopi, non pro arbitrio, sed ad præscriptum canonum exserenda: quamobrem, dum S. Pontifex electis in Episcopos confert institutionem, his verbis jura episcopatu connexa significat: « Nos curam et administrationem « N. Ecclesiæ in spiritualibus et temporalibus, N. plenarie « committimus. » Ratio est quoad utramque partem assertionis, quod cum Ecclesia valeat jure divino comparare dominia bonorum temporalium et ea gerere, eorundem bonorum regimen

¹ Labbe, *Collect. concil.*, tom. *iv*, col. *778*.

subjacere debet regulis quæ consentaneæ sint divinæ Ecclesiæ constitutioni.

III. Jure canonico administratio bonorum ecclesiasticorum committitur titulari Ecclesiæ, seu beneficii, cui hæc bona attributa sunt; ita tamen, ut parochi, et rectores quorundam locorum piorum, debeant habere fabricam et uti consilio atque opera matriculariorum¹, pro variis diœceseon statutis, in gestione temporali sui beneficii (n^o *619*).

617. — IV. Jure naturali simul et canonico communitates religiosæ sua bona administrant, juxta constitutiones et consuetudinem instituti, cum debita dependentia a S. Pontifice et ab Episcopo.

Jure quidem naturali omnis communitas quæ dominium possidet, potest res suas gerere, ex modo dictis: porro, communitates religiosæ canonicæ erectæ, bona sibi donata, vel alio titulo acquisita, habent in proprium dominium, eadem prorsus ratione ac communitates sæculares. « Hæc potestas administrandi « bona temporalia, ait Suarez, nec est jurisdictionis, nec per se « illam requirit, sed est potestas dominativa. Ergo talis potestas « respectu communitatis religiosæ, per se et ex natura rei, ac « secluso jure positivo, non pendet a concessione pontificis, vel « alterius prælati ecclesiastici, sed ex voluntate eorum qui in « tali communitate sociantur. » (Lib. *ii*, cap. *xxvi*, n^o *2*.) Standum est igitur regulis instituti, quæ ad superiorem, adhibitis nonnullis e congregatione in concilium, transferunt curam regiminis bonorum temporalium.

Facultas jure concessa administrandi bona ecclesiastica, est subordinata summæ jurisdictioni Pontificis Romani, qui eam regulis canonicis restringere et moderari valet. Quod ad Epi-

¹ Administratores adjuncti titulari beneficii, ad gestionem bonorum temporalium, *Matricularii* nuncupantur, quia matriculares tabulas Ecclesiæ in quibus pauperes inscripti erant, deposito custodiebant; dicti sunt etiam *Æditui*, id est sacrorum ædium tutores, *Provisores* Ecclesiarum, etc.

scopum attinet, ratio habenda est conditionis ac privilegiorum communitatis, an sit exempta a jurisdictione episcopali, an non. Episcopus non potest se ingerere in administrationem temporalem communitatis regularium exemptorum; si vero de conventibus monialium agitur, hæc statuit Gregorius XV, *Const. Inscrutabili*, an. 1622: « Administrantes bona ad monasteria
 « sanctimonialium, etiam regularibus subjectarum, pertinentia
 « sive regulares extiterint, sive sæculares quomodolibet exempti,
 « Episcopo loci, adhibitis etiam superioribus regularibus, singulis
 « annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas,
 « reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi et compelli
 « queant. Liceatque Episcopo ex rationabili causa superiores
 « regulares admonere ut ejusmodi... administratores amoveant:
 « iisque superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus,
 « habeat Episcopus facultatem prædictos... administratores amove
 « vendi, quoties et quando judicaverit. »

Si communitas monialium superioribus regularibus subjectarum teneatur rationem administrationis reddere Episcopo, a fortiori id observare tenetur communitas quæ non fuit exempta a jurisdictione episcopali. Non solum rationem reddere debet gestionis suorum bonorum, sed nihil insuper in negotiis majoris momenti aggredi absque illius prævio consensu, si Episcopus ita statuerit. Cæterum æquitas naturalis exposcit ut non coarctetur libertas communitatis in rebus levioribus, quæ ad œconomicam directionem conventus referuntur.

De communitatibus non exemptis virorum non agimus, quia nihil statutum fuit jure communi ea de re. Episcoporum mos non est ut se ingerant in administrationem temporalem hujusmodi communitatum, nisi fortè sint abusus auctoritate episcopali coercendi.

* 618. — II^o *Quid agere debeant administratores bonorum temporalium Ecclesiæ?*

Administratio complectitur actus necessarios ad conservationem bonorum, curam providendi, ex redditibus eorumdem

bonorum, decentiæ cultus publici, nec non aliis oneribus pro ratione instituti, et locationes quæ non excedant tempus jure præfinitum. Quapropter rectores ecclesiarum, beneficiorum et locorum piorum, tenentur 1^o Conficere recensionem omnium bonorum tam mobilium quam immobilium, quæ ad suum titulum pertinent; 2^o providere ut cuncta sarta tecta que servantur, adeo ut in melius proficiant, potius quam detrimentum patiantur; 3^o impendere redditus in usus ad quos fundatione, vel statuto, destinantur.

* 619. Fabricæ institutæ sunt ut juvent parochos in administratione temporali parochiæ, atque efficacius provideatur bonorum conservationi et regimini: constitutæ etiam fuerunt pro administratione locorum piorum, hospitalium nempe, xenodochiorum, montium pietatis, etc...

Quæ fuerit origo prima fabricarum, non satis perspectum habemus; id tamen certo constat non repetendam fore ultra sæculum XIII, nulla siquidem apparent vestigia in temporibus antiquioribus. Primum decretum generale quod ea in re novimus est Concilii Viennensis, anno 1310, et statuit de hospitalibus et aliis locis piis. Ad præcavendos graves abusus quos induxerat negligentia nonnullorum rectorum xenodochiorum, prohibet ne ullus ex his locis conferatur in beneficium clericis sæcularibus, ac simul præcipit ut eorumdem locorum « gubernatio
 « viris providis, idoneis et boni testimonii committatur, qui
 « sciant, velint, et valeant loca ipsa, bona eorum, ac jura utiliter
 « gerere, et eorum proventus et redditus in personarum
 « miserabilium usum fideliter dispensare... Illi quibus dictorum
 « locorum administratio committetur, ad instar tutorum et
 « curatorum, juramentum præstare ac de bonis inventaria conficere
 « et ordinariis, seu aliis quibus hæc loca subsunt, annis
 « singulis de administratione sua teneantur rationem reddere. »
 (Cap. *Quia contingit*, 2; DE RELIGIOSIS DOMIBUS, Clement.)
 Plura concilia provincialia, præsertim concilium Parisiense, anno 1346, et alterum Parisiense anno 1528, hæc decreta

concilii generalis Viennensis accurate observari mandaverunt¹.

Quod ad parochias attinet, iisdem ferme temporibus, et ob easdem probabiliter rationes, invaluit usus ut præter parochum alii ex viris laicis admitterentur in administrationem bonorum temporalium, sub titulo *Matriculariorum*, aliave appellatione. Id manifeste indicat statutum concilii Parisiensis an. 1546 quod mox citavimus, dum caveri jubet ut debita et legata Ecclesie tributa « in quadam arca in Ecclesia deponantur, cujus arce « unam clavem habeant decanus christianitatis, Archipresbyter, « vel sacerdos, et aliam matricularii, seu provisores. » Paulatim vero institutum illud a suo fine deflecti videbatur; siquidem in pluribus locis laici sibi solis reservare præsumebant curam rerum temporalium; quamobrem ne in futurum aliquid detrimenti exinde inferretur auctoritati parochorum et Episcoporum, tria hæc ordinata sunt a quibusdam conciliis provincialibus, scilicet ut matricularii eligerentur de consensu parochi, aut saltem juxta regulas auctoritate ecclesiastica probatas, ut simul cum parcho rebus temporalibus providerent, ut rationem suæ administrationis redderent Ordinario. « Statuimus, aiunt patres « concilii Frisigensis (in Bavaria, an. 1440), quod in qualibet « parochia plebanus, assumptis sibi duobus honestioribus sub- « ditis suis, quorum quilibet habeat clavem unam, et ipse ter- « tiam, omnia quæ devotione fidelium ad fabricam Ecclesie, « luminaria, vel ad alias utilitates fuerint deputata, diligenter « colligat et conservet, et his usibus impendat ad quos sunt « deputata. Volumus etiam quod nec tales sibi adjuncti, nec « alii procuratores Ecclesiarum qualescumque, de rebus Eccle- « sie præter scitum plebani quidquam disponant. » Conc. Moguntinum, an. 1549: « Decernimus et ordinamus ne posthac « solis laicis, sed cum aliquot laicis cujusque Ecclesie, rectori, « seu plebano, veluti principali, officium fabricæ, seu procuratio « Ecclesie committatur; ita tamen ne ipsi Ecclesiarum rectores,

¹ Labbe, tom. XI, col. 1915; tom. XIV, col. 476.

« seu plebani officio exactionis censuum, proventuum, seu red- « dituum, sive procurationis labore graventur. Tales etiam « procuratores... de omnibus acceptis et expensis debito tem- « pore, ad minimum semel in anno, coram ipso plebano, seu « rectore Ecclesie, et aliis ad hoc deputatis, rationem con- « ficiant. Volumus etiam ad singulas Ecclesiarum cistas in « quibus litteræ censuum, seu pecunie, et pretiosiores Ecclesia- « rum res, asservantur, diversas seras, et ad minimum duas « fieri, et ex clavibus semper unam apud parochum seu rectorem « relinqui et custodiri; sic ut tales cistæ non ab uno aliquo « procuratore, nec unquam absente parcho, possint aut debeant « aperiri¹. »

Concilium Tridentinum nihil statuit de necessitate insti- tuendi fabricas, nec de modo eligendi illarum procuratores, sed hæc maximi momenti indixit: « Administratores tam ecclesias- « tici quam laici fabricæ cujusvis Ecclesie, hospitalis, confrat- « ternitatis, eleemosynæ, montis pietatis, et quorumcumque « locorum piorum, singulis annis teneantur reddere rationem « administrationis Ordinario, consuetudinibus et privilegiis « quibuscumque in contrarium sublatis. » (Sess. xxii, cap. ix.)

Quid observetur pro regimine temporali parochiarum, in statu præsentis Gallie, et quatenus praxis ac legislatio civilis consentiant regulis canonicis, aut ab illis dissentiant, infra dicemus. Quod ad hospitalia et alia loca pia attinet, distinctioe opus inter ea quæ fuerunt ecclesiastica auctoritate constituta, et alia quæ sunt mere laicalia. Piora loca subsunt jurisdictioni Episcopi, qui valet providere illorum regimini. Cætera loca non subjiciuntur Episcopo, qui tamen ex decreto Tridentino potest illa visitare, exceptis solum quæ sunt sub regum immediata protectione, atque de iis omnibus cognoscere quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos pertinent. Jus illud visitandi, quoad ea quæ sunt regi-

¹ Labbe, tom. XIII, col. 1288; tom. XIV, col. 699. — Cf. Gohard, tom. I, p. 800-820.

minis temporalis hospitalium, eo fundatur quod juxta priscos canones Episcopi sint executores omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam actis inter vivos expressarum, uti memorat idem concilium, cap. VIII, sess. XXII¹. Porro, in Galliis hospitia publica et montes pietatis sunt loca mere civilia, sub protectione principis secularis constituta, cum suis propriis administratoribus: nullum jus tribuitur Episcopis illa ex officio visitandi quoad regimen temporale.

620. — III^o *Utrum et quatenus rectores bonorum ecclesiasticorum ea alienare valeant?*

I. Administratores Ecclesiarum et beneficiorum non possunt alienare donatione gratuita, quia non habent dominium, sed meram dispensationem bonorum Ecclesiæ. « Episcopus et qui libet prælatus ecclesiasticus, ait Alexander III, cum sit rerum ecclesiasticarum procurator et non dominus, conditionem Ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriore non debet. » Cap. *Fraternitatem*, 2, DE DONATIONIBUS, lib. III Decret.

Exciipiuntur donationes remuneratoriæ in solutionem debiti gratitudinis, et eleemosynæ erogatæ pauperibus quæ continentur intra fines meræ administrationis.

II. Alienare possunt contractibus onerosis, servatis conditionibus jure requisitis. Hæ autem conditiones sunt ut alienatio fiat ob justam causam, et de consensu superioris, scilicet S. Pontificis, vel Episcopi, vel demum prælati regularis, pro diversa ratione bonorum.

1^o Justa causa alienandi est necessitas, aut saltem magna utilitas, quæ locum habet si Ecclesia, cujus juris sunt hæc bona, debitis oneretur; si non possit absque gravi incommodo rei curam gerere; si urgeant pauperum miseriam quas charitas sublevare sollicitat, etiam detrimento bonorum Ecclesiæ.

2^o Requiritur beneplacitum apostolicum, si alienanda sit res

¹ Cf. Reiffenstuel in tit. DE RELIGIOSIS DOMIBUS, lib. III Decretalium.

² Cf. Card. Petra, *Comment. in Const. V^{am} Pauli II*, tom. V.

majoris momenti. Episcopus juramento promisit, intra ritus suæ consecrationis, se nec daturum, nec venditurum, nec oppignaturum quæ ad suam mensam pertinent, inconsulto S. Pontifice. Sunt aliæ leges canonicæ, quæ non solum bona mensæ episcopalis, sed et cuncta alia pretiosa complectuntur. Hæc præ cæteris statuit Paulus II, Constitutione *Ambitiosæ* an. 1468: « Omnium rerum et bonorum ecclesiasticorum alienationem, « omne pactum per quod ipsorum dominium transfertur, con- « cessionem, hypothecam, locationem et conductionem ultra « triennium, necnon infeudationem, præterquam in casibus a « jure permissis, ac cum Ecclesiarum evidente utilitate, ac de « fructibus et bonis quæ servando servari non possunt, hac per- « petuo valitura constitutione præsentis fieri prohibemus... Si « quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bo- « nis quidquam alienare præsumperit, alienatio, hypotheca, « locatio... nullius omnino sint roboris; et tam qui alienat, « quam is qui alienatas res et bona prædicta receperit, senten- « tiam excommunicationis incurrat. (Cap. *Ambitiosæ*, DE REBUS ECCLESIE NON ALIENANDIS, Extrav. comm.) Graves etiam pænæ eadem constitutione latæ sunt contra Episcopos, cæterosve prælatos, alienantes bona Ecclesiæ inconsulto S. Pontifice.

Eadem disciplina extenditur ad regulares quorum privilegia, ea de re, suppressa sunt decreto S. Congregationis, jussu Urbani VIII, edito an. 1624. In hoc scilicet decreto « S. Congre- « gatio... generalibus ac provincialibus capitulis vel congregatio- « nibus, abbatibus, generalibus, et quibuscumque aliis superio- « ribus regularibus cujusvis ordinis, congregationis, societatis, « vel instituti, intra fines Europæ existentibus, omnium rerum « et bonorum immobilium ac pretiosorum mobilium alienatio- « nem, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfer- « tur, census perpetuos seu vitalitios, hypothecam, locationem et « conductionem ultra triennium... præterquam in casibus jure « permissis, fieri perpetuo inhibet atque interdicit absque ip- « sius Congregationis Concilii expressa licentia, in scriptis et

« gratis concedenda. » (Ferraris, vº *Alienatio*, art. v, nº 30.)

Decretum allatum afficit omnes congregationes quovis titulo canonice erectas, sive vota simplicia habeant, sive etiam non habeant hujusmodi vota; instituta vero laicalia quamvis ad opus pium destinata, quæ Episcopus non erexerit, non attingit. Conservatoria igitur virginum, societates religiosæ, seminaria clericorum, erecta auctoritate ecclesiastica, legi communi subduntur; confraternitates vero, collegia artificum, universitates, quæ auctoritas ecclesiastica non erexit a lege eximuntur, etiam si habeant oratorium in quo ipsis permissum sit celebrari divina officia. (Card. Petra, loco citato, sect. III, nº 25-47.)

621. — Duo oriuntur dubia circa Constitutionem Pauli II: 1^{um} Quæ sint res quarum alienatio interdicitur: 2^{um} an lex hodierna vigeat et servari debeat in locis ubi introducta fuerit contraria consuetudo.

Ad 1^{um}: lex prohibuit alienationes bonorum immobilium, et mobilium pretiosorum. Nomine immobilium veniunt, non solum prædia, domus, agri et similia, sed jura et actiones ad immobilia, census et redditus annui, pecunia quæ ex immobilis boni venditione comparata fuerit ea conditione ut aliud emeret immobile. Cætera reputantur bona mobilia, utpote quæ nec fundo hæreant, nec bonum immobile repræsentent, ac de loco in locum moveantur.

Certum est Constitutionem Paulinam non derogasse juri quod ab antiquo Ecclesiis competit, alienandi fundum modici valoris, ad sensum cap. *Terrulas*, 53, Caus XII, q. 2. Quæ autem immobilia parvi pretii dicenda sint, quæve mobilia pretiosa, non certis regulis determinatur, sed communi æstimatione pensandum est, habita ratione temporum et locorum. « Sane, ait « Fagnan, cum non sit jure definitum quæ terrulæ dicantur exi- « gui valoris, id totum judicis arbitrio erit relinquendum, et « judex arbitrium suum moderabitur, inspecta conditione Ec- « clesiæ, an sit tenuis vel multum abundans, attenta qualitate

« temporis, locorum et rerum. » In cap. *Nulli*, nº 25 DE REBUS ECCL. NON ALIENANDIS. Item quid per mobilia pretiosa intelligi debeat, judicatur pro ratione materiæ seu artis, uti gemma, et pictura famosa; vel ratione antiquitatis.

Disputatur an prohibitio extendatur ad repudiationem legati. Certum quidem est rectorem Ecclesiæ non posse licite repudiare legatum sine gravi causa; sed valebitne repudiatio facta absque assensu superioris? Nobis probabilius videtur valere repudiationem sine prævio beneplacito Papæ. Fatemur quidem jura incorporalia immobilibus æquiparari, et repudiationem esse hoc in casu renuntiationem rei pretio æstimabili; inde vero non concluditur necessario huic renuntiationi applicandum esse textum Bullæ Paulinæ. Bulla interdixit alienationem rerum et bonorum Ecclesiæ; atqui res legatæ, non sunt res Ecclesiæ quoadusque acceptatæ fuerint. Legatum ante acceptationem manet in suspenso, et, si desit acceptatio, res non censetur fuisse unquam in dominio Ecclesiæ. Aliud certo est alienare, aliud non acquirere: ergo repudiatio legati non venit sub prohibitione facta per Constitutionem *Ambitosæ*. Ita communius intelligi bullam asserit Card. Petra in suis commentariis Const. V^æ Pauli, nº 74-77. Tom. V. pag. 224. Ita Reiffenstuel, in tit. *de His quæ fiunt a Prælato sine consensu capituli*, nº 35-49; et alii plures quorum opinio est satis fundata, ut in praxi servari possit.

Alia est difficultas, utrum et quatenus pecunia comprehendatur in prohibitione generali alienandi bona? Præter casum supra expositum, quo scilicet pecunia comparata fuit ex venditione rei immobilis ut aliud immobile loco prioris ematur, alii casus sæpe eveniunt, de quibus dubitari potest: scilicet 1º si pecunia destinatur ex intentione donatorum ad acquisitionem rei immobilis, vel mobilis pretiosæ; 2º si pecunia collocata sit apud bancarios, vel in societatibus commercialibus, ut possit exinde retrahi venditione titulorum, si forte opus sit, et interea fructus annuos referat.

Dubia resolvi debent ad mentem legis. In priori casu videtur pecuniam non posse distrahi ad alium finem absque beneplacito apostolico, si quidem pecunia data ad emendum immobile debet locum tenere ipsius immobilis quod repræsentat. In posteriori casu arbitramur pecuniam alienari posse, si reipsa reposita sit ad tempus in societate commerciali, non intentione illam servandi ut bonum stabile, sed ad usum, quando postulaverit necessitas. Omnes id certe admitterent si pecunia ad usum destinata collocata fuerit in arca donec accidat occasio ea utendi; cur non pari ratione admittatur, si eadem pecunia fuerit ad tempus utiliter reposita in commercio, ut fructus interea producat? E contra, si pecunia collata sit, tanquam bonum stabile referens census annuos, quemadmodum communius fit in societatibus religiosis quæ præcipuam partem suorum bonorum ita disponunt, alienari non potest aliter quam servatis regulis juris. Manifestum est res Ecclesiarum et communitatum notabiliter deteriorari posse venditione hujusmodi actionum, censuum et jurium, si fiat imprudenter: quamobrem, sive attendatur ad textum sive ad finem legis, concludetur titulos censuum seu *actionum* vel *obligationum* quæ, v. g., comparatæ sunt in societatibus viarum ferrearum, reputari bonum mobile pretiosum de quo agitur in Bolla Pauli II.

622. — Ad 2^{um}: Bullam Pauli II servatam non fuisse in pluribus locis omnes norunt; de quo hæc dixit Reiffenstuel in tit. DE REBUS ECCLESIE NON ALIENANDIS, n° 32: « Notat Engel, præsertim in Germania et locis ab Urbe remotis, ubi « difficilis est aditus ad Papam, dictam Extrav. receptam non « esse, saltem non quoad hoc ut etiam inferiores prælati Epis- « copis subjecti teneantur in hujusmodi alienationibus consen- « sum Papæ requirere, et non sufficiat consensus Episcopi. « Quinimo eandem Extravagantem in multis locis non esse usu « receptam, saltem in toto rigore, ac præsertim quoad penas « et locationem ultra triennium, asserunt etiam Covarruvias, « Navarrus, Sylvester, Engel, Pirrhing, cum pluribus aliis quos

« citant. Unde in praxi attendantur particulares locorum con- « suetudines, legitime præscriptæ. »

Episcopi Galliæ ante concordatum exquirebant assensum S. Pontificis pro alienatione bonorum sui tituli, nisi essent modici valoris; at, juxta pervetustam et immemorabilem consuetudinem, concedebant, non habito recurso ad Sanctam Sedem, alienationem fieri bonorum quæ pertinebant ad Ecclesias inferiores, vel ad confraternitates, aliave instituta ecclesiastica suæ jurisdictionis. Si quandoque, in rebus majoris momenti, postulabant beneplacitum apostolicum, id agebant ad pleniorum confirmationem alienationis, non ad contractus validitatem¹. Eundem morem retinere Episcopi a tempore concordati ad hodiernam ætatem, his rationibus innixi: 1° Consuetudinem in suis regionibus a tempore immemorabili servatam esse; 2° versari circa rem natura sua præscriptibilem, cum nihil, sub eo respectu, obstet quominus apponantur ad regimen bonorum temporalium ecclesiasticorum principia generalia juris, et aliunde nulla lex canonica e Sancta Sede prodierit ad illud prohibendum²; 3° militari rationem gravem in favorem ejusdem consuetudinis, ob varia incommoda quæ persæpe inducit necessitas adeundi Sanctam Sedem e regionibus etiam longe dissitis, in negotiorum genere quæ expetunt, data opportuna occasione, celerem conclusionem.

Plures doctores tenent rationem habendam non fore consuetudinis in hac materia, et allegant decisionem Sanctæ Congregationis quam respondisse asserunt « Non usum dictæ consti-

¹ Id testantur canonistæ versati in disciplina Galliarum. Requirebatur beneplacitum S. Pontificis pro alienatione bonorum Ecclesiarum, et Congregationum, quæ erant sub jurisdictione immediata S. Sedis.

² Est Constitutio Urbani VIII, *Romanus Pontifex*, an. 1641, quæ interdicat alienationes officiorum et jurium Sanctæ Sedis, aliarumve Ecclesiarum inferiorum, *etiam sub prætextu quod Bullæ Apostolicæ non sint publicatæ vel usu receptæ, aut contrario usu abrogatæ*. At hæc ipsa Constitutio præservat præscriptionem centenariam concurrentibus de jure requisitis. (Fagnan, in cap. *Consuetudines*, de CONSUETUDINE, n° 40.)

« tutionis allegabilem non esse, et absque beneplacito alienationes fieri non licere. » (Ferraris, v^o *Alienatio*, art. v, n^o 11; Card. Petra, loco citato, sect. II, n^o 65; sect. III, n^o 37.) Benedictus XIV monet Episcopos quod si « in sua diœcesi deprehendant antiquam consuetudinem, sacris canonibus, atque apostolicis constitutionibus contrariam, caveant ne illam synodali robore fulciant; sed priusquam aut eam divellere, aut confirmare aggrediantur, Sedis Apostolicæ sensum exquirant, ejusque responsum expectent. » (*De Synodo*, lib. XII, cap. VIII, n^o 12.) Advertas tamen Benedictum XIV non vituperare, in illo textu, Episcopum qui sequitur in praxi consuetudinem suæ Ecclesiæ; illum solummodo monet ne eandem consuetudinem tentet *statutis synodalibus fulcire*, quod semper est præcavendum quando agitur de consuetudine inducta contra jus commune. (N^o 168.)

Si admittatur valere consuetudinem, sicut communiter admissum fuit in Galliis ad usque hodierna tempora, remanebit nihilominus necessitas adeundi Episcopum pro alienationibus bonorum Ecclesiarum, communitatum et confraternitatum quæ subsunt jurisdictioni episcopali. Jurisdictio quam Episcopus in omnem diœcesim obtinet et administratio quam institutio apostolica ei demandavit in temporalibus, non secus ac in spiritualibus, requirunt ut omnes communitates ecclesiasticæ, ne excepto quidem capitulo Ecclesiæ cathedralis, obsequantur statutis ea de re conditis ab Episcopo.

625. — III. Locationes ad tempus excedens triennium iisdem regulis subjacent ac alienationes, eodemque jure nullæ et irritæ declarantur, nisi factæ sint de consensu Sanctæ Sedis, sive de bonis communitatum cleri sæcularis, sive de bonis communitatum regularium agatur. Quod mox dicebamus de alienatione bonorum, eadem ratione dici etiam debet de locatione; scilicet legi communi fuisse derogatum consuetudine. Re quidem vera, diuturna immemorabilisque consuetudo in pluribus regionibus invaluit, et universim servatur in Gallia, locandi bona eccle-

siastica ad novem, vel etiam ad decem et octo annos, non requisito prius beneplacito apostolico, sed solum consensu Ordinarii.

De Regularibus, an et ipsi a diuturno tempore consueverint, in regionibus extra Italiam constitutis, alienare bona sine beneplacito apostolico; an habeant super hoc indulta peculiaria, nihil dicendum duximus, siquidem hæc non satis nobis perspecta sunt. Id tamen animadvertimus S. Congregationem Regularium providisse in approbatione constitutionum nonnullarum recentiorum congregationum Monialium, ut reservaretur beneplacitum apostolicum.

§ 2. *De administratione bonorum ecclesiasticorum juxta leges civiles*¹.

624. — Leges civiles multa præscripserunt, ex veteribus edictis regis et curiarum decisionibus ut plurimum deprompta, de modo servando in administratione bonorum parochiarum, seminariarum, capitulorum, Ecclesiarum cathedralium et sedium episcopalium, quæ nosse necessarium est iis omnibus qui regimini horum institutorum præsent, quamvis hujusmodi ordinationes minime pertineant ad jus canonicum.

1^o *De regimine civili bonorum parochialium.*

625. — Bona parochialia administrantur consilio virorum et parochia selectorum, quod *fabrica* nuncupatur. Inquirendum habemus: 1^o ubi constituenda sit fabrica; 2^o quid sit consilium fabricæ, et quid collegium matriculariorum; 3^o quæ jura et obligationes utrique assignentur; 4^o quando conventus suos habeant et quis ordo in his conventibus servandus; 5^o quas demum

¹ Leges civiles et jurisprudentiam pro administratione bonorum Ecclesiasticorum explicant Affre, *Traité de l'administration temporelle des paroisses*, 1 vol. in-8; — Dieulin, *Guide des curés*, 2 vol. in-8; — Gaudry, *Traité de la législation des cultes*, 5 vol. in-8; — de Champeaux, *Code des fabriques et de l'administration paroissiale*, 2 vol. in-8, ed. an. 1862. Multa insuper reperiuntur in fasciculis diarii Fabricarum, *Journal des fabriques*.

regulas lex statuerit ad gestionem bonorum, et ad expedienda negotia majora, quæ ad Ecclesiam parochialem attinent.

626. — I. Fabrica constitui debet in *Ecclesiis parochialibus* et in *capellis vicarialibus*, non vero in annexis, et multo minus in capellis confraternitatum.

Quid sit *parochia* diximus alibi (n° 229) : leges civiles, quas in eo Episcopi servari volunt, requirunt ut in singulis parochiis constituatur fabrica.

Capella vicarialis, quæ scilicet erecta est a communitate civili (*la commune*) in gratiam incolarum, qui ob nimiam locorum distantiam difficilius adeunt Ecclesiam parochialem, remanet subordinata in spiritualibus, cum suo sacerdote, vigilantia ac juribus parochi, sed in temporalibus suas res sibi habet ac regit independenter a fabrica parochiæ intra cujus fines existit : quamobrem habere et ipsa debet fabricam, iisdem regulis constitutam ac fabrica parochiæ. Edictum 12 januarii an. 1825 statuit art. 1 : « Dans toutes les Églises ayant titre « de cure, de succursale, ou de chapelle vicariale, dans lesquelles le conseil de fabrique n'a pas été régulièrement renouvelé..., il sera procédé à une nouvelle nomination des fabriciens, de la manière voulue par l'art. 6 du décret du « 30 décembre 1809. » Communitas civilis quæ hujusmodi capellam obtinuit, tenetur providere habitationi et honestæ sustentationi presbyteri obeuntis ibidem munus sacri ministerii, nec non sumptibus cultus publici; fideles autem qui degunt in parte territorii eidem capellæ assignati, non tenentur contribuere partem impensarum Ecclesiæ parochiæ. Presbyter cui capella committitur, non præfert titulum parochi, nec rectoris, aut desservitoris, sed capellani, seu etiam *vicarii capellani*; redditus fixos sui muneris recipit a communitate, et a gubernio partem indemnitas vicariis assignatam¹.

Annexa dicitur capella auctoritate Episcopi, cum assensu

¹ « Le titre de *vicaire* de la cure ou succursale, accordé à un chapelain qui dessert une chapelle, donne droit au titulaire de recevoir l'indem-

gubernii, erecta ad petitionem quorundam privatorum qui semetipsos obligant ad providendum omnibus impensis ejusdem capellæ, et cultus publici in ea celebrandi. In eo differt a capella vicariæ, de qua modo, quod dum impensæ capellæ vicariæ omnibus incolis illius districtus incumbunt, impensæ Annexæ eos solum afficiunt qui voluntarie suas subscriptiones dederunt : præterea subscriptores non exinde solvantur ab onere conferendi in sumptus Ecclesiæ parochialis. Annexæ non habet fabricam legalem : possunt quidem fieri donationes et foundationes in illius gratiam, quæ ad illius commoda solum destinantur ; verum has donationes seu foundationes acceptari necesse est a fabrica Ecclesiæ parochialis, quæ bona Annexæ data gerit in earum utilitatem. Episcopus potest quosdam deputare qui curam ordinariam gerant bonorum Annexæ, et rationem suæ gestionis reddant, salvo jure fabricæ.

Capellæ confraternitatum non sunt capaces acquirendi, nec agendi in foro civili, quia nulla lege constituuntur in publica instituta. Non possunt proinde habere fabricam ; et si quid eis donetur per testamenta, vel per actus inter vivos, vi carebit dispositio coram tribunalibus, nisi forte donatum censeatur fabricæ Ecclesiæ parochialis, ad quam pertinent confraternitates¹.

627. — II. Fabrica est consilium virorum electorum juxta regulas lege civili præfinitas, ad deliberandum et statuendum de gestione bonorum temporalium parochiæ, vel capellæ vicariæ rite erectæ.

Fabrica constat novem consiliariis in parochiis quinque milium incolarum, et quinque solum consiliariis in parochiis minoribus ; in utroque autem casu parochus et præfectus urbis

« tité de 550 fr., allouée aux vicaires sur les fonds de l'État. » Vuillefrois, v° *Chapelle*.

¹ Conditions requisitas ad creationem civilem capellæ vicariæ et annexæ expositas habemus passim apud scriptores qui de fabricis disseruerunt. Vuillefrois, *Traité de l'administration du culte catholique*, v° *Annexe, Chapelle*. Gaudry, tom. II, n° 576-577 ; — de Champeaux, *Code des fabriques*, tom. I, *Introduction*, xxii-xxxv.

(*le maire*) in consilium advocantur cum jure suffragium ferendi. Si præfectus urbis non sit catholicus, representatur per alium sibi in regimine civitatis adjunctum, vel hujus loco, per alium e concilio municipii.

Conditiones ut quis eligi possit in consiliarium fabricæ sunt: 1^a ut sit catholicus; 2^a ut domicilium reale habeat intra fines parochiæ; 3^a ut habeatur inter proceres loci. Hoc tamen ultimum non videtur requiri sub pœna nullitatis, et dimittitur arbitrio electorum, ut quem idoneum ad id officium judicaverint admittant, modo sit catholicus et certam sedem habeat in territorio parochiæ. Nihil ex parte legis obstat quominus assumatur aliquis e clero, vel e vicariis parochiæ; at in usu est ut fabrica ex laicis præsertim componatur.

Quando fabrica parochialis prima vice componitur, vel priori dissoluta¹, altera formatur, delectus consiliariorum fit partim ab Episcopo, partim a Præfecto regionis (*le préfet*); ita tamen ut Episcopus quinque consiliarios aut tres assumat, pro ratione locorum. Fabrica, semel rite constituta, renovatur per partes singulis trienniis, electione juxta formas consuevas celebrata, vocatis omnibus quibus jus eligendi competit, consiliariis scilicet qui supersunt, parcho et magistratu civili. Electio fit pluralitate suffragiorum. Ex decisione data: « Pour la régularité de l'élection, il faut que les fabriciens qui y prennent part soient au nombre de quatre dans les conseils des paroisses de cinq mille âmes, et au nombre de trois dans les autres paroisses. » (*Avis du conseil de l'adm. des cultes*,

¹ Consilium fabricæ dissolvitur, 1^o demissione voluntaria consiliariorum; 2^o auctoritate ministri Principis, juxta art. 6 decreti anni 1825: « Sur la demande des évêques et l'avis des préfets, notre ministre... pourra révoquer un conseil de fabrique, pour défaut de présentation de budget... ou pour toute autre cause grave. » (Cf. *Code des fabriques*, tom. I, chap. 1^{er}, sect. 1^{re}. — *Révocation du conseil*. — *Destitution*. — *Révocation individuelle*.) — Dissolutum præterea censetur consilium, si omisse fuerint electiones per tempus jure præfixum, adeo ut nulla supersit pars rite electa. Necessè est tamen ut pronuntietur, in illo casu, dissolutio fabricæ.

du 7 août 1841.) Si alter ex electis decedat, aut officium dimittat, successor ipsi designatur in sessione proxime futura consilii, ea lege ut assumptus munere fungatur solummodo per tempus quo remanere debebat ille cujus locum tenet. Quando consilium neglexit electiones facere temporibus præfixis, jus eligendi deferitur ad Episcopum, ex præscripto edicti 12 jan. 1825: « Si un mois après les époques indiquées, le conseil de fabrique n'a pas procédé aux élections, l'Évêque diocésain nommera lui-même. »

Plures inde concludunt Episcopum posse omnes consiliarios fabricæ eligere, si per sexennium fabrica neglexerit electiones ad præscriptum legis renovare. Potest utique, transacto primo triennio, dimidiam partem consiliariorum eligere, suppleto negligentiam fabricæ; id expressis verbis statuit edictum 1825. Si vero non utatur jure suo, et aliud triennium elapsum sit quin etiam hac vice fabrica de electione curaverit, non est cur episcopus non valeat alteram partem assumere, et consequenter integrum simul consilium renovare.

Multi aliter opinantur: asserunt nempe id solum fuisse concessum Episcopo ut suppleat, loco fabricæ, electiones partiales quas ipsa fabrica prætermisit, non vero ut fabricam constituat, quando consilium deficit, adeo ut nulla amplius fabrica subsistat; atqui, inquit, si elapsum sit sexennium, nulla jure superest fabrica; est constituenda ex integro, quod fieri non potest, ad præscriptum legis, nisi ab Episcopo simul et a præfecto. Consultius agit Episcopus rem constituendo una simul cum præfecto¹.

628. — III. Consilium fabricæ eligit sibi præsidem et secretarium, singulis annis, in sessione quæ dominicam paschalem proxime sequitur.

¹ Cf. Affre, tit. 1, chap. 11, *Renouvellement de la fabrique*; — Gaudry, t. III, n^o 987, 999, 900. — Sententia contraria propugnatur in dissertatione quam inseruit diarium *Journal des fabriques*, tom. IV, pag. 245 et seq.

Controvertitur apud jurisperitos utrum parochus eligi possit in præsidem, et eadem quæstio movetur de præfecto urbis.

Probabilius videtur parochum eligi posse, siquidem lex nulli statuit illum ab officio præsidis excludi; incapacitates autem debent exprimi in lege, verbis explicitis. Nonnulli arbitrantur parochum excludi, quia mens legislatoris fuit committere negotia temporalia parochiæ consilio laicorum quo temperetur auctoritas parochi, et non sufficienter cautum esset, si parochus ipse, quatenus præses, moderaretur consilium; et in casu quo opiniones in partes diversas distrahantur, haberet suffragium præponderans. Præterea, articulus 4 decreti 1809 assignat secundum locum parochi, ad dexteram præsidis; unde colligere fas est parochum assumendum non fore in officium præsidis.

Hæc ratiocinia, ex scopo et ex articulo legis deprompta, non probant. Articulus 4^{us} assignat locum parochi, honoris causa, ut certam sedem in conventu habeat quando non alio titulo honestatur: quod vero de mente legislatoris dicitur, non sufficit ad instituendum inhabilitatem quæ nec in ipsa lege enuntiatur, nec ex articulis legis necessario consequitur. Valet igitur electio parochi; tametsi ultro fateamur multo magis expedire ut alter assumatur ad munus præsidis¹. Certius exinde vitabuntur conflictus ex illorum parte qui non admittunt sententiam quam ut probabilioribus amplexati sumus; præterea parochus minus implicabitur negotiis temporalibus et difficultatibus quæ haud raro molestias afferunt.

629. — IV. Conventus fabricæ habentur temporibus lege præfinitis, scilicet quater per annum: 1^a dominica post Pascha, 1^{is} item dominicis diebus mensium julii, octobris et januarii. Fas non est consiliariis suos conventus tenere extra tempora assignata, nisi extraordinarie convocentur ab Episcopo, vel a Præfecto, aut de alterutrius licentia.

¹ *Journal des fabriques*, tom. I, pag. 25; IV, pag. 172; — Affre, chap. III, *Composition du conseil*; — Gaudry, loc. cit., n° 1007.

Interesse necesse est majorem partem consiliariorum, ut conventus valeat deliberare. Cuncta definiuntur pluralitate suffragiorum; si vero æqualia sint in partes diversas vota, præses habet suffragium præponderans, quod nempe duobus æquiparatur. Omnes conclusiones referuntur in tabulas authenticas, et ab iis qui præsentibus adsunt subscriptione signantur; quod valde notandum, nam si forte locus deinceps detur processui judiciali, deferendæ erunt coram tribunali scripturæ authenticæ, quibus certo constet de causis tractatis atque definitis in consilio fabricæ.

650. — V. Jura et onera fabricæ explicant art. 1 et 57 decreti 1809. Art. 1: « Les fabriques sont chargées de veiller à l'entretien et à la conservation des temples, d'administrer les aumônes et les biens, rentes et perceptions autorisées par les lois et divers règlements, les sommes supplémentaires fournies par les communes, et généralement tous les fonds qui sont affectés au service du culte, afin d'assurer cet exercice et le maintien de sa dignité dans les églises auxquelles elles sont attachées, soit en réglant les dépenses qui y sont nécessaires, soit en assurant les moyens d'y pourvoir. » Art. 57: « Les charges de la fabrique sont: 1° de fournir aux frais nécessaires du culte, savoir: les ornements, les vases sacrés, le linge, le luminaire, le pain, le vin, l'encens, le paiement des vicaires, des sacristains, chantres, organistes, sonneurs, suisses, bedeaux et autres employés au service de l'église, selon la convenance et le besoin des lieux; 2° de payer l'honoraire des prédicateurs de l'Avent, du Carême et autres solennités; 3° de pourvoir à la décoration et aux dépenses relatives à l'embellissement intérieur de l'église; 4° de veiller à l'entretien des églises, presbytères et cimetières¹, et en cas d'insuffisance des revenus de la fabrique, de faire toutes les diligences nécessaires pour qu'il soit pourvu aux réparations et reconstructions. »

¹ Cura cæmeteriorum videtur, ex legibus recentioribus, demandata municipiis. Cf. tamen Gaudry, tom. II, p. 559, n° 747.